

BOEKAAANKONDIGINGEN.

L. BOUMAN en B. BROUWER, *Leerboek der zenuwziekten*.
Onder redactie der beide genoemden. Deel II, 1ste gedeelte.
694 bldzijden, 219 afbeeldingen. Haarlem, De Erven
F. BOHN. Prijs f 17.—; geb. f 20.—.

Het eerste, algemeene deel van dit leerboek is destijds door mij in dit *Tijdschrift* met ingenomenheid aangekondigd. Door WERTHEIM SALOMONSON'S betreurden dood is er in de verschijning van het bijzondere gedeelte verandering, en daardoor vertraging ontstaan. In plaats van de ziekten der periphere zenuwen en die van het „endokrine-sympathische” zenuwstelsel, worden de ontstekingsachtige en gezwelachtige aandoeningen van het centrale zenuwstelsel in het thans verschenen deel gegeven. De bewerking daarvan is toevertrouwd aan MEYERS, BROUWER, L. BOUMAN, QUIX, DE VRIES, K. H. BOUMAN en NIEUWENHUYSE.

Het gaat niet aan, al deze bijdragen op den voet volgende, van elk hoofdstuk afzonderlijk in het kort een eenigermate beoordeelende aankondiging te geven; al te veel plaatsruimte ware daartoe benodigd. Tot een werkelijk samenvattende bespreking leent het boek zich niet, daartoe bestaat het uit te ongelijksoortige en ongelijkwaardige bestanddeelen. Ik zal enkel trachten den lezer van dit *Tijdschrift* een indruk te geven van wat hij in dit werk zal aantreffen, en zoo mogelijk vergelijkenderwijs, sommige hoedanigheden der bijdragen op den voorgrond te brengen. Het is verheugend te mogen vaststellen, dat de lezer slechts bij uitzondering bevestigd zal vinden de oude, voorkort nogeens door VON WEIZSÄCKER herhaalde meening, dat „Sammelwerkartikel in moroser Stimmung geschrieben zu werden pflegen”. Sommige bijdragen geven zelfs van een frissche gezindheid en stemming blijk; waar men deze niet waarneemt, worden zij wellicht bedekt door een al te breede expositie van feiten en mogelijkheden, of verschuilen zij zich onder een kortademige opsomming van alle mogelijke gegevens, met de uiterste nauwgezetheid uit de vakliteratuur bijeen gegaard.

De bouw van elk artikel is de gebruikelijke; dat de volgorde der onderdeelen (symptomatologie soms na, soms vóór de pathologische anatomie, zelfs bij artikelen van één hand) niet standvastig is, daarvoor zal de redactie wel haar goede gronden hebben gehad. Belangrijker is hetgeen erin te lezen valt.

Natuurlijk hebben de onderscheiden medewerkers zich op verschillende wijze van hun taak gekwet, ook al beschikten zij bijna allen over de noodige en voldoende stof. Zelfs waar twee schrijvers zich ruimschoots hadden beziggehouden met onderzoekingen op het gebied der ziekten, welke behandeling hun in dit leerboek is opgedragen, blijft zulk een verschil bestaan. Men vergelijkte bij voorbeeld de zes hoofdstukken over ruggemergsaandoeningen (BROUWER) met de drie, door L. BOUMAN bewerkte over luetische, paralytische en etterige ziekten van het centrale zenuw-

stelsel resp. de hersenen. Beide groepen van artikelen bewijzen de vele moeite, die deze schrijvers zich hebben gegeven bij de uitvoering hunner opdracht. Bij den een is de neerslag van zijn eigen onderzoekingen, te midden van objectief verstrekte gegevens uit de literatuur, steeds merkbaar, en geeft aan de gansche uiteenzetting een individueele kleur. De ander bemint veeleer den veiligen middenweg en komt moeilijk tot een in weinig woorden vervat besluit in vragen, waar meer dan één mogelijkheid voorhanden schijnt. Ik verwijfs bijvoorbeeld naar de twistvraag omtrent de neurotropie van de spirochaet der syphilis, waaraan BOUMAN klaarblijkelijk niet geloofst (mede op grond van ook in zijn laboratorium verrichte proeven), maar waaromtrent hij zich, met overgrootte objectiviteit, niet beslist uitlaat; evenmin als over het aandeel, dat de alkohol zou hebben in het ontstaan van dementia paralytica, ofschoon zijn eigen onderzoek — evenals dat van anderen — volkomen ontkennend was in dit opzicht.

De behoefte: ziekteverschijnselen in overeenstemming te brengen met pathologisch-anatomische bevindingen, is bij de beoefenaars van geen enkel klinisch vak sterker aanwezig dan bij de neurologen, die immers voor een groot deel de pathologische anatomie voor hun specialisme zelf hebben gemaakt. Alle medewerkers aan dit leerboek kwijten zich naar vermogen van de taak, die deze behoefte hun oplegt; dat het allen niet even goed lukt — ook binnen de grenzen der gegeven mogelijkheden — ligt voor een deel aan den verschillenden aard der onderwerpen. Maar de hoofdzaak is dit niet; het is niet, mijns inziens, in de eerste plaats een verschil in aanwezige of bereikbare kennis, doch het betreft veeleer een vraag van algemeen begrip of inzicht. Aan de genoemde overeenstemming wordt door het bloote vaststellen van twee feiten, een klinisch en een pathologisch-anatomisch, geen eigenlijk leven gegeven. Daartoe schijnt mij noodzakelijk een wijze van behandeling, die zich vóór alles op de (pathologische) physiologie richt; deze heeft geen afzonderlijke paragraaf voor zich van noode, maar zij moet in de geheele uiteenzetting merkbaar zijn, haar zóódanig doordringend, dat zij er het kenmerk van noodzakelijken samenhang, van eenheid aan geeft. Men mist deze vaker, dan mij in een allernieuwst leerboek der zenuwziekten wenschelijk schijnt. Het komt mij voor, dat niet volstaan kan worden, met te dien opzichte — opzettelijk of stilzwijgend — naar het eerste, algemeene, deel te verwijzen, waar de algemeene physiologie (der zoogdieren!) in een afzonderlijk hoofdstuk behandeld is.

Stellig zal de praktiseerende geneesheer dit boek met vrucht kunnen raadplegen, wanneer het hem in de eerste plaats erom doen is te weten, welke ziekte de door hem waargenomen verschijnselen veroorzaakt, of welke zieke plek het is, die bij een bepaald verschijnsel past. Dat de ziekelijke verrichting een product is der gewijzigde werkzaamheid van het centrale orgaan, waartoe veranderde en behouden functies bijdragen, en dat met de beschadiging van deze „baan” of gindsch „centrum” voor een juist begrip der stoornis slechts weinig gegeven is, tot dit inzicht zullen niet alle, maar verschillende der beste bijdragen den lezer stellig brengen. Meer

nog dan voor de uiteenzetting der ruggemergsziekten — die mij in haar geheel zéér goed geslaagd schijnt — is een behandeling, die tot zulk een inzicht voert, noodig voor de aandoeningen der groote hersenen. De vulnerabiliteit en reactiewijze van kinderhersenen tegenover die van volwassenen, de algemeene invloed van groeiende haarden tegenover stationaire, de ongelijkwaardigheid der verschijnselen in analogie met de hiërarchie van functies van het centrale orgaan, ziedaar eenige gezichtspunten, die bij zulk een behandeling m.i. zouden kunnen worden ingenomen en die de wetenschappelijke waarde hadden kunnen verhoogen. Intusschen, het past ons, allen medewerkers dankbaar te zijn voor wat zij in dit leerboek hebben gebracht; zonder twijfel zal het in hooge mate medewerken tot vermeerdering der neurologische kennis en belangstelling der Nederlandsche artsen. Ieder deskundige zal er licht — op ieder gebied waarschijnlijk — het een of ander in missen of misschien zelfs onjuist achten; als geheel is het een betrouwbaar leerboek; mogen schrijvers en uitgevers er plezier van beleven.

C. T. VAN VALKENBURG.

Sammlung zwangloser Abhandlungen a. d. Gebiete der Dermatologie und Syphilidologie. Neue Folge, Heft 6.

Die Beziehungen der Genitalorgane zu Hautveränderungen
 von Dr. KURT WIENER. C. MARHOLD. Halle a. S. 1924.
 77 bladzijden. Prijs: 2 mark.

In deze monografie, welke de dermatoloog WIENER uit Breslau op verzoek van JADASSOHN schreef (feitelijk als aanvulling van het in 1913 uitgekomen boek van SCHEUER „*Hautkrankheiten sexuellen Ursprungs bei Frauen*”), behandelt hij achtereenvolgens de veranderingen, welke tijdens de puberteit, menses, zwangerschap, bevalling en kraambed ontstaan, terwijl een hoofdstuk over de verschijnselen bij ontbreken of abnormaal functioneeren der geslachtsklieren het geheel besluit. Tegelijkertijd worden de daarbij meestal minder in het oog vallende verschijnselen bij den man behandeld.

Het boekje, dat in het bijzonder bedoeld is voor den practicus, bevat ook veel lezenswaardigs voor den specialist-gynaecoloog.

De theorieën over het voorkomen van acne in de jongelingsjaren o.a. ten gevolge van sexueele abstinantie (MARCUSE en R. O. STEIN) worden in het kort besproken. Trichophytie en microsporrie genezen bij het intreden van de puberteit vanzelf, zoodat men een zekere verandering in de voorbeschiktheid voor een infectie van het behaarde hoofd aannemen moet, hoewel ons het verband nog steeds ontgaat.

Het schijnt, dat tijdens de menses of zwangerschap (door verandering in de samenstelling van het huidsmeer?) de op de huid voorkomende kiemen virulenter worden, zoodat in die tijden erysipelas en herpes soms recidiveeren. De behandeling der herpes gestationis met serum van normale zwangere vrouwen volgens MAYER blijkt niet specifiek te zijn, want verschillende andere onder-